

Szpilczyński, Stanisław

"Źródła i dokumenty do historii medycyny", z. 1: "Sprawy lekarskie w aktach Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie (1800-1832); z. 2: "Zagadnienia lekarskie w aktach Rządu Tymczasowego Królestwa Polskiego (1815)", Warszawa 1955 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 1/3, 586-587

1956

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ośrodek Dokumentacji Głównej Biblioteki Lekarskiej, *Zróżdła i dokumenty do historii medycyny*, zeszyt nr 1: *Sprawy lekarskie w aktach Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie (1800—1832)*, s. 170, pozycja 775, zeszyt nr 2: *Zagadnienia lekarskie w aktach Rządu Tymczasowego Królestwa Polskiego (1815)*, s. 116, pozycji 473, Warszawa 1955.

Realizując zamierzenia Komisji Historii Nauk Medycznych Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia z lat ubiegłych, Ośrodek Dokumentacji Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie opublikował dwa powielane zeszyty źródeł i dokumentów do historii medycyny. Treść poprzedzona jest wprowadzającym wstępem. Opracowaniem pierwszego zeszytu zajęły się mgr Barbara Rudawska, Halina Stabelska i Teresa Wyderkowa, drugiego — mgr Maria Nowacka. Na końcu jednego i drugiego zeszytu oddzielnie sporządzono skorowidz imienny i przedmiotowy.

Jest to pierwsza tego rodzaju publikacja powojenna, zapowiadająca poważne ułatwienie w studiach historyczno-lekarskich. Charakterem swoim przypomina swoisty rodzaj przewodnika po aktach archiwalnych warszawskich. Inicjatorem wydawnictwa niewątpliwie przyświecała myśl ekonomii czasu w pracy naukowej. Życzyć więc należy jak najszybszego ukazania się dalszych zeszytów tego cyklu.

Rzucającą się w oczy korzyścią z przewodnikowego opracowania archiwalnych źródeł do dziejów medycyny (stosunkowo trudniej dostępnych dla szerszego grona zainteresowanych) jest łatwy wgląd w tematykę zagadnień.

Zaznaczyć trzeba przy tej okazji, że w zeszycie pierwszym uwzględnione zostały dodatkowe źródła archiwalne TPN odnalezione po 100 latach w murach obserwatorium astronomicznego podczas remontu w 1948 r. i przekazane do Archiwum Akt Dawnych Warszawy. W tymże zeszycie zwraca uwagę poważna ilość pozycji zawierających wiadomości biograficzne. Poza przyczynkami odnoszącymi się do wybitnych postaci, jak np. Jędrzej Śniadecki, czy Ignacy Fiałkowski lub Michał Bergonzoni, J. Arnold, w źródłach uwzględniono cały szereg nazwisk lekarzy mniej znanych z mniejszym dorobkiem naukowym, również cennym dla dziejów medycyny XIX wieku.

Tematycznie bardzo ciekawą wartość przedstawiają źródła odnoszące się do i n w e n t a r z y b i b l i o t e c z n y c h. Opracowanie z ich pomocą zawartości bibliotek lekarskich i TPN pozwoliłoby na przybliżoną bodaj ocenę udziału polskich lekarzy w postępie wiedzy w skali ogólnej w bardzo ciężkich warunkach życia politycznego.

Zakres zainteresowań lekarskich oglądany przez pryzmat archiwum TPN przedstawia niezwykle bogaty wachlarz. Obok zgłaszanych systematycznie do TPN prac antropologicznych, botanicznych, historycznych, historyczno-lekarskich, farmaceutycznych, chemicznych, przede wszystkim zwracają uwagę prace czysto lekarskie z bardzo różnych specjalności, jak anatomia opisowa, anatomia porównawcza, fizjologia, patologia, chirurgia ogólna, chirurgia wojenna, choroby zakaźne, kołtun, choroby wewnętrzne, położnictwo, ginekologia, pediatria, medycyna sądowa, balneologia, medycyna wojskowa i inne.

Obok prac ściśle naukowych w świetle archiwum TPN zwraca uwagę widoczna w środowisku lekarskim dążność do popularyzacji wiedzy medycznej zwłaszcza w ośrodkach wiejskich.

Niemalą miejsca zajmują również starania około medycyny profilaktycznej, higieny i walki z „fuszerstwem“. Osobne pozycje archiwalne odnoszą się do doraznej pomocy. Ponadto poruszony jest również problem szpitalnictwa, statystyka śmiertelności itp. W takiej bardzo rozległej tematyce zainteresowań lekarskich daje się mimo wszystko odczuć poważny brak opracowań syntetycznych, poglądowych metodologii lekarskiej, poza może jedynie zagadnieniem „o materii lekarskiej“.

W aktach TPN dochował się dokument świadczący o pertraktacjach z wydawcą wrocławskim Kornem (poz. 116). W latach niewoli polskiej firma wrocławska Korn była jednym z głównych wydawców polskich książek¹ dzięki szerokim stosunkom handlowym, utrzymywanym przez właściciela z przedstawicielami różnych rządów, Korn na terenie Polski otworzył kilka przedstawicielstw.

Zeszyt drugi „źródeł“ ma charakter specjalny. Zawiera bardzo bogaty materiał dotyczący zasadniczo służby zdrowia w aktach Tymczasowego Rządu Królestwa Polskiego. Przedstawia on szczególną wartość przy opracowywaniu stanu, organizacji i utrzymania szpitali cywilnych i lazaretów wojskowych oraz ich zaopatrzenia w materiały apteczne. W oparciu o źródła tego zeszytu łatwo odszukać szczegóły dotyczące obowiązujących przepisów i zarządzeń higieniczno-sanitarnych w byłym Królestwie Polskim. Z zarządzeń Tymczasowego Rządu Królestwa Polskiego można również wydobyć wyczerpujące taktyki sanitarnej w czasach pokojowych i na wypadek wojny.

Usterki w pisowni (np. w zeszycie 1), gdzie nazwisko Kintzel (poz. 81) na innym miejscu brzmi Kincel (Kinzel) poz. 35, podobnie jak i nazwisko Friedlander, są nieproporcjonalnie drobne w porównaniu z dużą wartością opublikowanych źródeł.

St. Szpilczyński

B. D. Jarowej, *Kratkij oczerk razwitija geodieziczeskogo instrumentostrojienija w SSSR*. Moskwa 1955, „Izdatielstwo Geodieziczeskoi Literatury“, s. 95.

Praca B. D. Jarowej *Krótki zarys rozwoju konstrukcji instrumentów geodezyjnych w Związku Radzieckim* stanowi interesującą pozycję nie tylko dla specjalistów nauk geodezyjnych; może ona również zainteresować historyka zajmującego się zagadnieniami historii techniki. Zadaniem bowiem, które postawił sobie autor, była próba przedstawienia zagadnienia konstruowania i produkcji instrumentów geodezyjnych w Rosji carskiej i w Związku Ra-

¹ Bibliografia poloników licząca z górą 1000 pozycji wydanych przez firmę Korn we Wrocławiu w latach 1732—1945 opracowywana jest przez mgr Jalinę Wądołowską z Ossolineum.